

MAGYAR HADJÁRATOK A XV. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN.

(Negyedik közlemény.)

1485.

a) *Osztrákok ellen. Jan. 29. A Bécs melletti währingi táborból.* A király felhívja Pozsony városát, hogy levelének vétele után azonnal 100 jól felfegyverzett gyalogost állítson ki s küldjön éjjel-nappal hozzá, mert most hadinépre igen nagy szüksége van.¹

Febr. 18. A Bécs melletti táborban. A király Illésházi Mátyás erdélyi prépost érdekében rendeletet bocsát ki.²

Márcz. 7. A Bécs melletti táborban. A király felhívja a kassaiakat, hogy neki hadisegélyképen azonnal küldjenek 3000 arany forintot.³

Ápr. 20. A Bécs előtti táborban. A király Domonkos székesfehérvári prépostot Zeng és a többi tengermelléki várak parancsnokává kinevezi.⁴

Máj. 27. Likava vára. Czecei Máté Liptó megye főispánja Kassa, Lőcse, Bártfa, Eperjes és Kísszeben városokkal tudatja, hogy a király győzött és Bécs várát bevette.⁵

Jún. 3. Budai Márton mester értesíti az országot valamely főpapját, hogy Mátyás király seregével jún. 1-én déltáján Bécsbe

¹ Hunyadiak kora XII. 279.

² Történelmi Tár. 1893. évf. 93.

³ Történelmi Tár 1902. évf. 365.

⁴ Vjesnik Zemaljsk. Arkiva 1899. évf. 143.

⁵ Bártfa levéltára 2409.

bevonult és hogy a magyar sereg nemsokára ausztriai hadi-műveleteit folytatni fogja.¹

Jún. 6. Bécs. A királyné értesíti nővérét, Eleonora ferrárai hercegnét, hogy Mátyás jún. 1-én seregének egy részével Bécs városába vonult.²

Aug. 19. Bécs alatti tábor. A király Brankovics Vuk szerb deszpota özvegyének Komogyna várát adományozza.³

b) *Törökök ellen. 1485 őszén.* Buda. A király levele II. Bajazet szultánhoz. Emlékezteti őt arra, hogy minap fegyverszünetet kötöttek egymással, a melyet a magyarok szigorúan be is tartottak; a törökök azonban ezen fegyverszünet megsértésével Havasalföldet megszállták és a magyar birodalomhoz tartozó két várat ostromolták; azon van, hogy a megtorló eljárást megindítsa. — Válaszában a szultán elismeri, hogy emberei a két várat bevették, de miután ez csak nagy véráldozat árán történt, nem hajlandó arra, hogy ezen várakat visszaadja, meghagyja azonban kapitányainak, hogy a fegyverszünet tartama alatt Moldvaországot ne háborgassák.⁴

Okt. 23. A Földvár melletti táborból. Bátori István erdélyi vajda s a székelyek főispánja a marosvásárhelyi lakosok ügyében parancsot meneszt.⁵

Itinerár. Jan. 11., 12.: Klosterneuburg; jan. 29.: *Währingi tábor*; febr. 2., 18.: *Bécsi tábor*; márcz. 7.: *Bécs melletti tábor*; márcz. 24.: Szent-Zsigmond; ápr. 20.: *Bécsi tábor*; jún. 3.: Bécs; júl. 3., 14., 16., 17., 24.: Bécs; aug. 15.: *Bécsi tábor*; nov. 18., 22., 23.: Bécs.

1486.

a) *Osztrákok ellen. Márcz. 27.* Frankfurt. Miksa római király Alsóausztria rendjeinek és összes híveinek írja, hogy a frankfurti birodalmi gyűlésen neki s atyjának tekintélyes biro-

¹ Hunyadiak kora XII. 282.

² Mátyáskori dipl. eml. III. 44. V. ö. 47.

³ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 278.

⁴ Mátyás király külügyi levelei II. 293—294.

⁵ Székely oklevéltár I. 254.

dalmi segítőszereg lett megígérve, melyet ő a magyar király ellen akar vezetni, hogy ezt Ausztriából kiűzze. Kéri őket, hogy fegyvereseiket készen tartsák, a birodalmi csapatokkal egyesüljenek, eleséggel őket támogassák és aachen-i koronáztatása után, hova most készül atyjával együtt, Ausztriában várják.¹

Máj. 19. Köln. Frigyes császár levele ausztriai tanácsosaihoz és kapitányaihoz. A birodalmi fejedelmek segítőcsapatokat ígértek neki Mátyás ellen, melyekből az összes osztrák tartományokra 2000 ember esik; az Ennsen aluli s felőli vidékre 600 lovas és gyalogos jut; osszák fel ezeket közös megállapodás szerint a falusi nép között és szükség esetén tegyék ezt kényszer útján is.²

Júl. 9. Zágráb. Valentini Cæsar követ jelentése a ferrárai herceghez. Mátyás király Budát elhagyta; Esztergomban van és onnan körülbelül 8000 fegyveressel az ostrom alatt lévő Bécs-újhely felé vonul.³

Júl. 29. *Bécsi tábor.* A király Brankovics Vuk szerb desz-pota özvegye, Borbála érdekében két okiratot állít ki.⁴

Aug. 10. *Stomfa alatti tábor.* Valentini Cæsar követ Eleonora ferrárai hercegnét különféle magyar dolgokról értesíti.⁵

Szept. 25. Pozsony. Valentini Cæsar követ jelentése Herkulesz ferrárai herceghez. A királyné a király engedelmével Pozsonyból szept. 22-én a laai táborba utazott; azt hiszik, hogy a király Krems ostromlását nem fogja elrendelni.⁶

Szept. 29. *Lau alatti tábor.* A király vingárti Geréb Péternek, az Ausztria ellen menesztett királyi hadsereg parancsnokának és fivérének, Mátyásnak adománylevelet állít ki.⁷

Okt. 4. *Retzi tábor.* A király meghagyja Pozsony városának, hogy egy bizonyos peres ügyet a bécsi tanács elé terjesszen.⁸

¹ Chmel: Regesten Friedrich's IV. 7831. sz.

² Chmel: Regesten Friedrich's IV. 7845. sz.

³ Mátyáskori dipl. eml. III. 124.

⁴ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára. 278.

⁵ Mátyáskori dipl. eml. III. 159.

⁶ Mátyáskori diplom. emlékek. III. 186—187.

⁷ Hunyadiak kora XII. 329.

⁸ Hunyadiak kora XII. 331.

Okt. 18. Znaim. Valentini Cæsar levele a ferrárai herceghez. Jelenti, hogy a magyar sereg Retz városát bevette; a királyné férjével Znaimban találkozott; a magyar-cseh szövetség meg lesz kötve.¹

Okt. 19. *Eggenburg alatti tábor.* A király Altenberger Tamás nagyszebeni polgármesternek utasítást küld.²

Okt. 30. *Eggenburg előtti tábor.* A király levelet intéz a pápához a feldsbergi monostor ügyében.³

Nov. 4. Retz. Valentini Cæsar követ jelentése Herkulesz ferrárai herceghez. Arról beszélnek, hogy a király Retz bevétele után hadseregét a szintén Ausztriában fekvő Hengburch (= Eggenburg) felé fogja küldeni.⁴

Nov. 4 és 6. *A Retzi tábor közelében.* A királyné Eleonóra ferrárai hercegnéhez levelet intéz.⁵

Nov. 9. *Eggenburg alatti tábor.* A király felhívja Pozsony városát, hogy küldjön azonnal 100 gyalogost, kik minél jobban felfegyverezve legyenek, Zistersdorf városába, hol őket kapitánya, Forgács Péter majd átveszi.⁶

Nov. 17. *Eggenburgi tábor.* A király ugyanezen ügyben Pozsony városát megsürgeti.⁷

Nov. 19. *Eggenburgi tábor.* A király sürgeti Pozsony városát, mert bizonyos Pózsa Balázst lőpor ügyében hozzá küldött. Ugyanezt sürgeti az eggenburgi táborból nov. 21-én is.⁸

Nov. 23. Retz. Valentini Cæsar követ levele Eleonóra ferrárai hercegnéhez. Értesíti, hogy a magyar király az általa ostromolt Hengburch (= Eggenburg) várát bevette s most Bécs-ujhely ostromára készülődik.⁹

b) *Segítőhad Nápolyba. Júl. 6.* Buda. A király levele

¹ Mátyáskori dipl. eml. III. 192.

² Hunyadiak kora XII. 335.

³ Mátyáskori dipl. eml. IV. 368.

⁴ Mátyáskori dipl. eml. III. 204.

⁵ Mátyáskori dipl. eml. III. 207—208.

⁶ Hunyadiak kora XII. 340.

⁷ Hunyadiak kora XII. 343.

⁸ Hunyadiak kora XII. 343—345.

⁹ Mátyáskori dipl. emlékek III. 214—216.

Milánóban lévő követéhez, melyben tudatja, hogy apósának, Ferdinánd nápolyi királynak segítőhadat küldött és küldeni fog még többet is, ha a szükség úgy hozza magával.¹

Júl. 6. Zágráb. Valentini Caesar követ értesíti a ferrárai herceget, hogy Mátyás király 600—700 főnyi segítőcsapatot küldött a nápolyi királynak.²

Itinerár. Jún. 9.: Győr; jún. 14.: Pozsony; jún. 24.: Győr; júl. 29.: *Bécsi tábor*; aug. 9.: Stomfa; szept. 6., 7., 10., 17.: Iglau; szept. 29., 30.: *Laa előtti tábor*; okt. 4.: *Retzi tábor*; okt. 16., 18.: Znaim; okt. 19.: *Eggenburgi tábor*; okt. 23., 27., 30.; *Retzi tábor*; nov. 4., 7., 9., 17., 18., 19., 21., 23., 29.: *Eggenburgi tábor*; decz. 22.: Bécs.³

1487.

a) *Oszturákok ellen. Febr. 2. Bécsujhely alatti tábor.* A király Eleonóra ferrárai hercegnéhez levelet intéz.⁴

Febr. 9. A király az ausztriai *Lyechtenwerth* nevű vár alatt néhai dengelegyi Pongrácz János erdélyi vajda fiának, Mátyásnak a krassómegyei Szépmező nevű birtokot adományozza.⁵ Ezen oszturák helység alatt a bécsujhelyi kerületi kapitányságban még most is létező *Lichtenwörth* értendő.

Márcz. 5. Bécsujhely melletti Ebenfurt. A királyné Eleonóra ferrárai hercegnét értesíti, hogy férje Bécsujhelyet szerencsésen ostromolja.⁶

Márcz. 8. «*Im Felde vor der Neuenstat*» (A Bécsujhely előtti táborban). A király Domnig Henriket boroszlói kapitánynak nevezi ki.⁷

¹ Óváry: Oklevélkivonatok I. 588. sz.

² Mátyáskori dipl. emlékek. III. 122.

³ a) Királyné: aug. 4., 13., 14., 15., 18.: Pozsony; nov. 4., 6.: Retz.

b) Külföldi követek: júl. 6., 9.: Zágráb; júl. 13.: Zákány (Zachan); aug. 3., 4.: Pozsony; aug. 10.: *Stomfai tábor*; aug. 17.: Zistersdorf; szept. 11.: Iglau; szept. 25., 28.: Pozsony; okt. 7.: Pozsony.

⁴ Mátyáskori dipl. eml. III. 253.

⁵ Pesty: Krassómegyei oklevéltár 461.

⁶ Mátyáskori dipl. emlékek III. 268. — A királyné különben már márcz. 2-án is Ebenfurtban volt.

⁷ Codex diplom. Silesiæ XI. 194.

Márcz. 31. «*In Feld*» (mi alatt kétségkívül a bécsujhelyi tábor értendő). A király Grawen Sebald pozsonyi polgár ügyében Pozsony városához meghagyást küld.¹

Ápr. 16. Bécsujhely alatt. A király tudósítja Pozsony városát, hogy ellenségei már együtt vannak és az általa ostromolt Bécsujhelyet fel akarják szabadítani, miért is felhívja, hogy haladéktalanul szedjen 100 gyalogost és azokat küldje Bécsujhely alá, mert az ellenség egy hét alatt bizonyosan megérkezik; biztosítja a várost, hogy e segítőcsapatot öt napnál tovább nem tartóztatja, minthogy ezalatt bizonyosan el fog dőlni, kinek kedvez a szerencse.²

Máj. 17. Sopron. A király írja Bártfa városának, hogy most, mikor Bécsujhelyet ostromolja, pénzre van szüksége; adjanak 2000 forint segélyt.³

Júl. 9. *A királyi sereynek Bécsujhely melletti menete alatt.* A király értesíti a milánói herceget, hogy Bécsujhelybe körülbelül aug. 10-én fog ünnepélyesen bevonulni; 6000 kipróbált embert itt hagy; a sereg egyéb részével a császár elleni harcot akarja folytatni.⁴

Júl. 19. Nürnberg. Frigyes császár felhívja Starhemberg Gotthardot, hogy csapatokat gyűjtsön és Albert szász herceggel a magyarok ellen egyesüljön.⁵

Aug. 18. Bécsujhely. A király levele Albert szász herceghez, melyben szemrehányást tesz neki azért, hogy hadüzenő iratának átnyújtása előtt megindította az ellenségeskedéseket.⁶

b) *Segítőhad Nápolyba.* *Ápr. 1.* Ferdinánd nápolyi király elrendeli, hogy bizonyos magyar harcosoknak, Narenta vára élelmezésére négy mázsa sózott hús, két hordó olaj, egy mázsa lőpor és nyolcz szekér gabona szolgáltatassék ki s vámmentesen engedtessék elszállíttatni.⁷

¹ Hunyadiak kora XII. 346.

² Hunyadiak kora XII. 348.

³ Bártfa levéltára 2545. sz.

⁴ Mátyáskori dipl. emlékek III. 302.

⁵ Chmel: Regesten Friedrichs IV. 8110. sz.

⁶ Mátyás király külügyi levelei II. 323.

⁷ Óváry: Oklevélkivonatok I. 589. sz.

Itinérár. Jan. 5., 6., 13.: Bécs; febr. 2.: *Bécsujhelyi tábor*; febr. 9.: Lichtenwörth; márcz. 8.: *Bécsujhelyi tábor*; ápr. 16., 18.: Bécsujhely alatt; jún. 22.: «*a táborban*» (kétségkívül Bécsujhelyen); júl. 1., 9.: Bécsujhely mellett; júl. 10.: Lichtenwörth; júl. 29.: Müzzuschlag; aug. 15., 18., 31.: Bécsujhely előtt; szept. 4., 5., 6., 7., 9., 14.: Bécsujhely; okt. 1., 2., 7.: Bécsujhely; okt. 28.: Bécs; nov. 22., 27.: Bécs; nov. 28., 30.: St.-Pölten; decz. 20., 23.: St.-Pölten.¹

1488.

a) *Osztrákok ellen. Jan. 16.* Bécs. A király meghagyja a kassaiaknak, hogy rendkívüli szükségben lévén, a császár ellen folytatott háború céljaira haladéktalanul küldjenek Orbán királyi kincstárnok kezéhez 3000 forintot.²

Febr. 13. Frigyes császár parancsa Starhemberg Gotthard felsőausztriai kapitánynak, hogy az Enns feletti hidat, melyet a jégzajlás megsemmisített, az ellenség által ne engedje helyreállíttatni; ne engedje, hogy az ellenségnek valaki fát szállítson.³

Ápr. 18. Bécs. A király meghagyja Körmöcz, Besztercze, Selmezbánya, Bakabánya s Fehérbánya lakosainak, hogy jelenlegi szükségében az osztrák háború folytatására neki azonnal 5000 forintot fizessenek.⁴

Deczember kezdetén. Frigyes császár parancsa a stájer lakosokhoz, hogy Krabat nevű intézőjével együttesen hadiszereikkel a «Weyer melletti Kasten»-hez jöjjenek és az Admont, valamint az ennsiek részéről adandó segélylyel itt erődítményt állítsanak fel, hogy az ellenség ellen védekezhessenek.⁵

¹ a) *Királyné:* jan. 4., 6., 12.: Bécs; febr. 5., 9.: Bécs; márcz. 2., 5.: Ebenfurt; ápr. 22.: Ebenfurt; ápr. 17., 25.: Lichtenwörth; máj. 7.: Lichtenwörth; máj. 17.: Sopron; máj. 25.: Lichtenwörth; jún. 30.: Bécsujhelyi tábor.

b) *Külföldi követek:* jan. 9., 10., 12.: Bécs; febr. 5., 8.: Bécs; márcz. 22.: Lichtenwörth; ápr. 6., 21.: Esztergom; júl. 14.: Esztergom; aug. 24.: Bécsujhely; decz. 31.: Bécs.

² Történelmi Tár 1902. évf. 369.

³ Chmel: Regesten Friedrichs IV. 8238. sz.

⁴ Brüsszeli oklevéltár I. 6.

⁵ Chmel: Regesten Friedrichs IV. 8351. sz.

b) *Sziléziában. Szept. 6.* Bécs. A király értesíti a kassaikat (és bártfaikat), hogy egyrészt a sziléziai felkelők elleni hadjárat költségeinek fedezése, másrészt a cseli királynak bizonyos várak és városokért járó és okt. 6-án Brünnben történendő lefizethetése végett nagyobb összegre van szüksége; meghagyja tehát nekik, hogy a levél vivőjének 600 aranyat adjanak akként, hogy ő ezt a fizetés határidejére Brünnben letehesse.¹

Itinerár. Jan. 13., 15., 16.: Bécs; febr. 6., 10., 13., 21., 22.: Bécs; márcz. 14., 31.: Bécs; ápr. 10., 16., 18.: Bécs; máj. 10., 12., 16., 23., 31.: Bécs; jún. 5., 29.: Bécs; júl. 1., 7., 15., 25., 28.: Bécs; aug. 5., 24.: Bécs; szept. 1., 6., 10., 29.: Bécs; okt. 3., 10., 18.: Bécs; nov. 11., 28., 29.: Bécs; decz. 9., 19., 31.: Bécs.²

1489.

Szilézia ellen. Jan. 20. Wischau. A király tudatja, hogy Opuliai János és Miklós hercegek, az ő alattvalói,¹ elcsábították magukat arra, hogy Sagáni János és Münsterbergi Gindrziel (= György) hercegekkel szövetekezzenek és hogy ezután a két utóbbi herceg minden ok nélkül ellene háborút indított. De mivel az opuliai hercegek belátták, hogy amazok ok nélkül háborút indítottak uruk ellen, egynéhány hű alattvalók útján a királytól bocsánatot kértek, a mit ő, tekintettel néhai atyjuk, Miklós bevált hűségére, meg is ad.³

Itinerár. Jan. 6., 19.: Bécs; jan. 20., 21.: Wischau; jan. 28.: Bécs; febr. 3., 7., 11., 14., 15.: Bécs; márcz. 3., 5., 12.: Bécs; márcz. 18.: Pozsony; jún. 13.: Bécs; okt. 11.: Prága; nov. 7.: Bécs; nov. 15-én írja Estei Hippolit, hogy a király és a királyné nov. 19-én St.-Pöltenbe utaznak. A királyné márcz. 10-én Bécsben volt.

¹ Diplom. Sáros. 132. — Történelmi Tár 1902. évf. 371. V. ö. Mátyás király külügyi levelei III. 351.

² *Királyné:* Jan. 20.: Bécs; febr. 4., 20.: Bécs; márcz. 4.: Bécs; máj. 1., 11., 20.: Bécs; jún. 18., 20.: Bécs; júl. 28.: Bécs; aug. 5.: Bécs; szept. 23.: in balneis Poden (*a bádeni meleg fürdőekben*).

³ Codex dipl. Silesiæ VI. 128.

1490.

Belzavarok. Lengyelek és osztrákok ellen. Máj. 6. A táborban. János Albert lengyel királyfi («herzog vom Sagen» = Ságáni herceg) Bártfa város tanácsát tárgyalásra magához hívja.¹

Júl. 12. Követi jelentés a milánói herceghez a váradi püspök Bécsbe küldetéséről, Corvin János pártjának erélyes működéséről és Ujlaki Lőrincz vezérlete alatt seregestől Szlavónia felé történt levonulásáról, az utánok küldött ellenpárti sereg által megverettetésükről és a királyválasztási mozgalmakról.²

Júl. 21. A Szentandrás melletti táborban. János Albert, a Rákoson megválasztott magyar király, írja Bártfának, hogy Rákoson magyar királynak megválasztották.³

Júl. 31. Farkashüda melletti tábor. II. Ulászló király beiktatási okiratot állít ki.⁴

Aug. 12. Buda. Ulászló király levele Bártfa tanácsához. Királylyá választották; Budára ünnepélyesen vonult be; átvette a budai várat és Visegrádot; János Albert ellen, ki mint egykor Zykra (Giskra) János, sereggel pusztítja az országot, minden fegyveres erejükkel védekezzenek mindaddig, míg ő a királyi sereggel nem jön és az országból az ellenséget egyesült erővel ki nem kergeti.⁵

Aug. 29. Buda. St.-Pölten város Budára küldött követi jelentik városuk tanácsához, hogy Ulászló koronázása szept. 14-én lesz, a mely után az új király sok hadi néppel Ausztriába szándékozik menni.⁶

Szept. 2. A Szerencs melletti táborból. János Albert levele a bártfaiaknak.⁷

Szept. 3. Buda. Ulászló király levele St.-Pölten városához, melyben kéri: ne tántorodjon meg a magyar korona iránti hűsé-

¹ Bártfa levéltára 2787. sz.

² Mátyáskori dipl. emlékek IV. 237.

³ Bártfa levéltára 2807. sz.

⁴ Vjesnik Zemalsk. Arkiva 1899. évf. 218.

⁵ Bártfa levéltára 2813. sz.

⁶ Történelmi Tár 1908. évf. 156.

⁷ Bártfa levéltára 2824. sz.

gében. Ő a szept. 14-én Székesfehérváron bekövetkező koronázása után személyesen akar seregével Ausztriába menni, azonban addig is, míg ez meg fog történni, hadi népet küld védelmére.¹

Szept. 14. Eperjes város tanácsának levele Bártfa városához. János Albert követe, Rozenberszki, ezer zsoldost kért tőlük a herceg számára; tanácsot kér, hogy mitévők legyenek, mert már Perényi János is egészen a herceghez pártolt. Írja továbbá, hogy Rozenberszki Sároost, Kapivárt és Monyoróst holnap beveszi.²

Szept. 23. A *Németi mellett levő tábor.* (János) Albert lengyel királyfi Rozgonyi Jánost értesíti, hogy az általa s pártja által történt megválasztását és meghívását elfogadja.³

Okt. 11. Buda. Ulászló király Csolnoki Albert kőszegi alvárnagynak javait elkobozza s azokat temesvári Bodó Mihálynak, Szapolyai István házi tisztjének adományozza. Az alvárnagynak az volt a bűne, hogy a legújabb lezajlott zavargások alatt Kőszeg várát minden kényszerítő ok nélkül a császári csapatoknak, kik Ulászló ellen vonultak, átadta.⁴

Decz. 1. Sztropkó. Czeselszki Mátyás sztropkói várnagy írja Bártfa városának, hogy a római király (Miksa) két héttel ez előtt Székesfehérvárt megsarczolta, ott sok kárt tett, Domonkos prépostot sok polgárral együtt fogságba ejtette és úgy látszik, hogy most Buda mellett van.⁵

Decz. 5. Drezda. György szász herceg értesíti Frigyes szász herceget, hogy általános hírmondás szerint Miksa király Székesfehérvárt elfoglalta.⁶

Decz. 6. Bécs. Milticz Bernát jelentése, hogy Miksa király Székesfehérvárt bevette.⁷

Decz. 15. A *Kassa körüli táborból.* János Albert királyfi Bártfának menedéklevelet ad.⁸

¹ Történelmi Tár 1908. évf. 157.

² Bártfa levéltára 2830. sz.

³ Óváry: Oklevélkivonatok I. 619. sz.

⁴ Hazai okmánytár III. 439.

⁵ Bártfa levéltára 2845. sz.

⁶ Történelmi Tár 1891. évf. 305.

⁷ Történelmi Tár 1891. évf. 305.

⁸ Bártfa levéltára 2847. sz.

Decz. 15. Velence. A milánói követ levele a milánói herceghez. Egy Beatrix királynétól érkezett és Nápolyba induló követtől, Felice da Nola-tól, értesült, hogy Miksa főherceg elfoglalta Székesfehérvárt és ott nagy kegyetlenségeket követett el. Ulászló 7000 cseh harcossal Pozsonyban van és nagy sereget gyűjt. A magyar főurak egy része Ulászló, másik része Corvin János pártján van. Ulászló követeket küldött a velencei államtanácsához, annak segélyét kérvén.¹

1490., napi keltezés nélkül. János Albert lengyel királyfi *kassai táborából* a nátafalussi Csontos-család összes zemplénmegyei birtokait a hozzápártolt (Kaplyon nb.) Ödöfné Mihálynak adományozza.²

Hínerár. a) *Mátyás*: jan. 10.: Visegrád; febr. 24.: Bécs; márcz. 1., 8., 22.: Bécs.

b) *Beatrix királyné*: jan. 13.: Visegrád; ápr. 17.: Komárom.

c) *Ulászló király*: júl. 31.: *farkashidai tábor*; szept. 14., 16., 25.: Székesfehérvár; nov. 27., 28.: Pozsony; decz. 2.: Nagyszombat.

d) *külföldi követek*: márcz. 11.: Bécs; ápr. 1., 2., 6., 8., 9., 11., 12.: Bécs; ápr. 17., 21.: Innsbruck.

1491.

a) *Belláborúk. Jan. 13.* Buda. Ozsvát zágrábi püspök, kir. kincstartó Nagyszeben városát értesíti, hogy a székelyek jogtalanságairól és fosztogatásairól panaszkodó levelét a nagy hadsereggel Kassa felé vonuló király után elküldötte.³

Jan. 13. Velence. A milánói követ jelentése a magyarországi hírekről. Bár alaptalannak tartja, mégis közli, hogy Miksa római királyról azt állítják, hogy hadainak megveretése után Bécsbe vonult vissza s Ulászlóval ápr. 24-ig fegyverszünetet kötött.⁴

¹ Óváry: Oklevélkivonatok I. 624.

² Hazai oklevéltár 441—442.

³ Székely oklevéltár V. 30—31.

⁴ Óváry: Oklevélkivonatok I. 632. sz.

Jan. 15. Eger. A király írja Bártfának, hogy már három napja Egerben van úton János Albert herceg ellen; kéri, hogy Szikszóig fegyveresekkel és élelemmel jöjjenek eléje.¹

Jan. 15. Róma. A tortonai püspök levele a milánói herceghez. Hallotta, hogy a magyarok, meghallván a Miksa által Székesfehérvárott elkövetett kegyetlenségeket, egyesült erőfeszítéssel megrohanták őt és seregét tönkretették.²

Jan. 18. Mohi. A király Nagyszében városának megigéri, hogy mihelyt fivérével, Albert herceggel, a ki Magyarországra ütött, végez, a mellette lévő Bátor István vajdát Erdélybe küldi; ha lehet, maga is lemegy és a városnak a székelyek garázdálkodásai ügyében elégtételt szolgáltat.³

Jan. 18. Mohi. A király írja Bártfa városának, hogy tizenöt napon belül akar megütközni János Albert herceggel; egyesüljenek tehát Dürrholz Pál szepesi kapitány seregével és ennek vezérlete alatt siessenek a királyi sereg segítségére.⁴

Jan. 31. Szepesvár. Dürrholz Pál írja Bártfának, hogy a király megparancsolta, hogy a milyen erősen csak lehet, mindenütt a lengyeleket megállítsa, mindenütt az utakat elvágja, nehogy a lengyelek menekülhessenek. A király ma vagy holnap összes seregével Kassa alá érkezik; vigyázzanak, hogy az ellenség az ő területökre ne menekülhessen.⁵

Febr. 1. Szepesvár. Dürrholz Pál írja Bártfának, hogy a királyi futár előadása szerint a király múlt éjjel Gönczön halt; a jövő éjjel seregével együtt Szinán fog éjjelezni; a náluk lévő száz gyalogost küldjék hozzá.⁶

Febr. 7. Az *Abauj megyében lévő Szina melletti tábor.* A király Liptó megye közönségének megszabja azon módozatokat, a melyek mellett a János Albert herceg elleni hadjárat céljaira szolgáló adó beszedendő s a hadbaszállás keresztülviendő.⁷

¹ Bártfa levéltára 2882. sz.

² Óváry: Oklevélkivonatok I. 633. sz.

³ Székely oklevéltár V. 31—32.

⁴ Bártfa levéltára 2883. sz.

⁵ Bártfa levéltára 2892. sz.

⁶ Bártfa levéltára 2893. sz.

⁷ Századok 1909. évf. 855.

Jún. 18. Velenceze. Vimercati Tádé milánói követ jelenti egy magyartól hallott azon hirt, hogy Corvin János haderővel Zágrába érkezvén, ott a Miksa-párti Frangepánokkal összeütközött és azokat megverte.¹

Júl. 3. A Székesfehérvár alatti tábor. A király muroni Vér András és fiai számára okiratot állít ki.²

Júl. 8. A Székesfehérvár alatti tábor (ahol ugyanazon napon Bátor István országbíró is jelen van). A király a szászvárosi lakosoknak megparancsolja, hogy a hét szász szék kötelékébe azonnal térjenek vissza.³

Júl. 10. A Székesfehérvár alatti táborból. A király Pozsony városát értesíti, hogy Pózsa Balázs ottani polgárt megbizta, hogy néhány pozsonyi zsidót szükség esetén erőszakkal is Budára küldjön fel hozzá, mivel az országra nézve fontos ügyet akar velük elintézni.⁴

Júl. 13. Székesfehérvári tábor. A király írja Bártfának, hogy a Lengyelországba küldött követeinek, Swehowffzky cseh országbíró és Domonkos székesfehérvári prépostnak további utasításról gondoskodjanak.⁵

Júl. 28. Székesfehérvár előtt. A király levele a cseh Éger nevű városhoz. Holnap (júl. 29-én) be fogja venni Székesfehérvárt, de úgy, hogy a templomok, zárdák, az alattvalók vagyona s a császár tulajdona kiméltetik; azután seregével Ausztriába akar betörni; hirdessék ezt az égeriek szomszédjaiknak.⁶

Aug. 4. Kassa város levele Bártfának. Biztos tudomása van arról, hogy Székesfehérvár a király kezén van, mert mult pén-
teken (júl. 29-én) bevette s most a felvidéknek az ellenségtől való megtisztítására kerül a sor.⁷

¹ Óváry: Oklevélkivonatok I. 659. sz.

² Teleki-oklevéltár II. 181.

³ Urkundenbuch zur Geschichte von Broos 51—52.

⁴ Magyar-zsidó oklevéltár I. 229. — A táborozásra nézve v. ö. Supplem. Analect. Scepus. II. 302.

⁵ Bártfa levéltára 2929. sz. — A király júl. 14-én szintén a székesfehérvári táborban van.

⁶ Történelmi Tár 1891. évf. 305.

⁷ Bártfa levéltára 2938. sz.

Aug. 26. Szepesvár. Dürrholz Pál szepesi kapitány levele Kassa városának. Arról értesült, hogy Zelena a huszárok («Hwzaronum») kapitánya bizonyos huszárokkal Kassa mellett van; kéri, hogy őt és embereit városukba bebocsássa és őket az ellenség ellen használják fel. Az egri s váradi püspök csapatai útban vannak.¹

Aug. 26. Palota. A király Hédervári Miklósnak összes birtokait új adományozás czimén ajándékozza. Okot erre az adott, hogy minap, midőn Miksa római király, ki Ulászló ellen harczolt, seregét az általa elfoglalt Székesfehérvárban visszahagyta, ez a Hédervári Miklós birtokához tartozott Ozora nevű várat előre nem látott ostrommal bevette, Miklóst és fiát, Lőrinczet fogságba ejtette, összes okiratait elrabolta s csak rongált állapotban adta vissza.²

Aug. 31. Bologna. A milánói ügyvivő jelenti a milánói herczegnek, hogy Miksa király a Dunán, talpakon szállítva, 500 embert küldött a 14,000 főnyi magyar hadsereg által ostromolt Székesfehérvár segélyére. Ulászló a táborban megbetegedvén, Budára vonult vissza s helyére fivére, Albert herczeg jött, ki sokkal erősebb testalkatú s ügyesebb a hadi dolgokban; a magyarok jobban szeretik Albertet, mint Ulászlót.³

Szept. 11. A raguzai követek többi között azt is jelentik városuknak, hogy Corvin János nagy győzelmet aratott a németek fölött.⁴

Szept. 16. Forlii Jakab apát levele a milánói herczeg megbizottjához. Ulászló király ügye most már jobban áll; Székesfehérvárt bevette, úgyszintén Zágrábot és a törökországi részeket is; Pécs is alávetette magát; Miksával mihamarabb meg lesz kötve a béke.⁵

Szept. 20. Velence. Vimercati Tádé követ jelentése. Magyarország kereskedőktől a következőket hallotta: Székesfehérvár megadta magát július vége felé; a 2000 németből álló őrségnek

¹ Bártfa levéltára 2950. sz.

² Hédervári-oklevéltár I. 466.

³ Óváry: Oklevélkivonatok I. 664. sz.

⁴ Óváry: Oklevélkivonatok I. 670. sz.

⁵ Óváry: Oklevélkivonatok I. 671. sz.

podgyászával együtt szabad kivonulás adatott; mintegy 16 mért-földnyire azonban a magyarok megrohanták, kifosztották és nagy részét kard élére hányták. Ulászló Székesfehérvárott megbetegedvén, Budára ment, hol néhány napig igen rosszul volt. Serege Veszprém felé vonult, mely valószínűleg szintén meg fogja magát adni.¹

Ezen osztrákok elleni hadbaszállásokra vonatkoznak még a következő adatok is:

1. Puchheimi Vid fia János, osztrák főúr megszállja 1491-ben a magyarokkal egyesülve a Thaya nevű ausztriai várost, mert azt hitte, hogy Mátyás királynak halála után ennek utódja, Ulászló, Ausztriát tovább is elfoglalva fogja tartani s hogy ennek következtében Frigyes császárral való kibékülésére nem lesz szükség.²

2. Ulászló király Budán 1495 jún. 4-én tanusítja, hogy körülbelül öt évvel ezelőtt, pünkösöd táján, midőn Somogy megye összes közönsége Miksa herceg hadi népe ellen gyülekezett, Köpi Pál bizonyos garázdálkodásokat elkövetett.³

b) *Törökök ellen. Febr. 25. Buda.* Castiglione Bertalan levele a Velenczében tartózkodó nápolyi követhoz. Tudatja, hogy Albert lengyel királyfi Ulászlónak 6000 lovast ajánlott fel a törökök ellen Magyar Balázs vezénylete alatt. Ulászló Kinizsi Pál vezénylete alatt 6000 lovast és Geréb Mátyás alatt ugyanannyi gyalogost küld Zágráb felé. Most már lassanként visszahódítják a Horváth és Székely Jakab által elfoglalt helyeket. Ír a török készülődésekről és hogy a Frangepán-család összes tagjai Miksa pártján vannak.⁴

Itinerár. Jan. 13—15.: Eger; jan. 18., 19.: Mohi; jan. 23.: Sztropkó; jan. 31. éjjel: Göncz; febr. 7.: *Szinai tábor*; febr. 15.: Pozsony (?); júl. 3., 10., 13., 14., 28., 31.: *Székesfehérvári tábor*; aug. 9., 24., 26., 27., 28.: Palota.

¹ Óváry: Oklevélkivonatok I. 673. sz.

² Puchheimi Index fol. 98.

³ Hazai okmánytár V. 381.

⁴ Óváry: Oklevélkivonatok I. 641. sz.

1492.

a) *Törökök ellen. Az év kezdetén.* A Karintiában garázdálkodó török had Horvátországon át igyekezett visszavonulni. Egervári László bán erről értesülvén, seregével a török martalócok visszavonulási útját elállotta s őket szétverte. A győzelem jeléül török foglyokat és több zászlót küldött Budára.¹

Máj. 4. Bologna. Trachedino Ferencz jelenti Ulászló király követének odaérkezését, ki azonnal folytatta útját Rómába. A magyar követ állítása szerint Corvin János utóbbi időben több helyet meghódított Boszniában a törököktől.²

Jún. 2. A Bolognából való Victorius Antal, Ragusa város orvosa írja Bentivoglio Jánosnak, a milánói hercegi seregek főkapitányának, hogy hírt kapott arról, miszerint a törökök Belgrád ellen készülnek, melyet a magyar király, ki 80,000 emberrel áll készen Belgrád mellett a Dunánál, jól megerősített és nagyszámú őrséggel látott el.³

Jún. 12. Egy raguzai levél jelenti, hogy Ulászló 80,000 főnyi kitűnő hadsereggel, mely a levélíró szerint többet ér, mint 200,000 török, Belgrád mellett várja az ellenséget. Belgrád jól meg van erősítve s 7000 főnyi őrséggel ellátva. A környékbeli házak lebontattak. Földalatti lakások ásattak, hogy a bombák ellen védve legyenek.⁴

Jún. 20. Buda. A király Hédervári Ferenczet súlyos betegsége miatt a saját személyére nézve a jelenlegi hadbavonulás alól felmenti.⁵

b) *Belzavarok. Máj. 4.* Bologna. Trachedino Ferencz jelenti a magyar király követének, László vasvári prépostnak odaérkezését, ki azonnal folytatta útját Rómába. A követség célja a pápától Albert herceg ellen, ki folytonosan fondorkodik fivére, Ulászló király ellen, egyházi cenzurát kieszközölni. Ulászló különben kitűnő sereggel várja Albert támadását.⁶

¹ Turul 1900. évf. 119.

² Óváry: Oklevélkivonatok I. 701. sz.

³ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára I. 288.

⁴ Óváry: Oklevélkivonatok I. 711. sz.

⁵ Hédervári-oklevéltár I. 479.

⁶ Óváry: Oklevélkivonatok I. 701. sz.

Jún. 2. Buda. A király levele Bártfának. «Hallottuk hoz-
zánk érkezett biztos forrásból, hogy atyánk, a lengyel király,
fegyvereseket és zsoldosokat mindenhonnan gyűjt és hadsereget
toboroz, de hogy mit céloz ezen emberekkel, még ki nem für-
készthetük»; inti tehát a várost, hogy úgy hadinéppel, mint
élelmiszerral lássa el magát, hogy minden eshetőségre készen
legyen.¹

c) *Határozatlan készülődések.*

Szept. 3. Megyes. Bátori István erdélyi vajda meghagyja a
nagysebeni tanácsnak, hogy előbbi rendelkezése értelmében azon-
nal küldjön neki két hophniczát (= Haubitzen) 32 kögolyóval,
16 szakalost, két mázsa lőport, két ácsot és két pattantyust.²

Decz. 2. A székelyek közönsége tudatja az erdélyi szászok-
kal, hogy ők gyalogosaikkal felkeltek és a kik nem akarnak hoz-
zájuk csatlakozni, azok jószágait meg fogják szállani.³

Itt valószínűleg a törökök elleni hadjáratról van szó.

1493.

Törökök ellen. Márcz. 1. A király jelentése a pápához. —
Midőn Ali bég ez év február havában Oláhországból Erdélybe
betört és negyven napig már a szászok földjét az Aluta jobb
partján pusztította, Telegdi István egyesülve a szászok és a szé-
kelyek seregeivel, a vöröstoronyi szorosban elvágta útjokat és meg-
verte a törököt úgy, hogy több ezer török esett el az ütközetben.⁴

Szept. 13. Zeng. Fabregues Antal követ értesíti a pápát a
törököknek Horvátországba való betöréséről és ott elkövetett
kegyetlenségeiről. Az ütközetben a magyar hadsereg szétveretett
és alig 300 ember bírt elve elmenekülni. A jajczai bán fogságba
esett; Frangepán Miklós elesett; Frangepán Bernát csak nagy
nehezen menekült; Frangepán Angelo csapatja egy szálíg el-
esett; Zeng nagy rettegésben van.⁵

¹ Bártfa levéltára 3041. sz.

² Székely oklevéltár III. 117.

³ Székely oklevéltár III. 122.

⁴ Turul 1895. évf. 177.

⁵ Óváry: Oklevélkivonatok I. 758. sz.

Szept. 19. Szépmező. Losonczi László s Drágfi Bertalan erdélyi vajdák megparancsolják a sepsiszéki székelyeknek, hogy az Erdélybe betörni készülő törökök ellen fejenként keljenek fel és éjjel-nappal siessenek utánok Nagyszeben felé. A törökökhez Kalagyor vajda az összes havasalföldi oláhokkal csatlakozott és úgy tudják, hogy az ellenség a havasok alatt rejtőzik.¹

Okt. 5. Buda. A király Slouptic Jánosnak meghagyja, hogy hadseregével siessen Kinizsi Pálhoz, mert a törökök Erdélyhez közelednek.² Ezen Slouptic-czal még találkozunk.

1494.

Törökök ellen. Febr. 19. Raguzai levele a királyhoz. Kikémlelték a következőket: A szultán meghagyta összes alattvalóinak, hogy lovakat és egyéb hadi felszerelést készítsenek elő. A szultán két havi tartózkodásra Sophiába fog menni. Azt mondják, hogy egész erejével a Duna felé Belgrádba vagy Jajezába készül.³

Márcz. 18. Eger. A király Slouptic Jánosnak, az udvari csapatok kapitányának stipendiákat ígér és felhívja, hogy Temesvárt maradjon.⁴

Ápr. 16. Velence. Vimercati Tádé követ jelenti a milánói hercegnek, hogy Kinizsi Pál az utolsó időben számos győzelmet aratott a törökök felett.⁵

Máj. 30. Kassa. A király Slouptic Iván (= János), az udvari csapatok kapitányának meghagyja, hogy emberei (t. i. Ivánéi) Kinizsi Pál embereitől utasítás nélkül el ne menjenek.⁶

Júl. 9. Velence. Vimercati Tádé jelenti a milánói hercegnek, hogy Corvin János nagy győzelmet aratott a törökök felett.⁷

¹ Székely oklevéltár I. 271—272.

² Történelmi Tár 1891. évf. 306.

³ Raguzai oklevéltár 653.

⁴ Történelmi Tár 1891. évf. 306.

⁵ Óváry: Oklevélkivonatok I. 771. sz.

⁶ Történelmi Tár 1891. évf. 306.

⁷ Óváry: Oklevélkivonatok I. 775. sz.

Aug. 16. Torda. A király meghagyja Slouptic János kapitánynak : jelentse be, hogy mit csinálnak a törökök Belgrád előtt.¹

Okt. 6. Modrus. De Andreis Vincze ottosácsi püspök Barbadigo András velencei doget a törökök mozgalmairól értesíti.²

Decz. 18. Atya. A király az Ujlaki vár előtt lévő Ivánt, az udvari csapatok kapitányát, a királyi udvarra idézi.³

Itinerár. Márcz. 18. : Eger; ápr. 13. : Lőcse; máj. 4. : Lőcse; máj. 10., 14., 20., 24., 30. : Kassa; aug. 10. : Székesfehérvár; aug. 16. : Torda; aug. 24. : Szeben; szept. 3., 4., 8., 11., 14. : Szeben; okt. 6. : Temesvár; okt. 11. : Zenta; nov. 13. : Pétervárad; decz. 16., 18. : Atya (Valkó megyében). Hogy decz. 17-én Nagyszombatban lett volna, a mint ezt egyik helyen táltam, ki van zárva.

1495.

Horvátországi zavarok. Jún. 10. Buda. A király a zágrábi püspökség érdekében kiadott okiratban a következőket mondja : «Midőn a legutóbbi időben lezajlott zavarok alatt a zágrábi székesegyház egy németekből álló sereg által elfoglaltatott, hadiszerekkel megerősített és az ellenség innen mindaddig garázdálkodott, míg őt ágyúkkal és egyéb hadiszerekkel onnan megszalasztottuk», a zágrábi püspökség sok oklevele elveszett.⁴

Itinerár. Jan. 7. : Valpó; febr. 18., 19. : Verőcze (Szlavóniában); márcz. 19., 28., 29. : Pécs; nov. 15. : Bács; decz. 12., 17. Bács.

1496.

Belzavarok. Jan. 18. : Valpóvár. A király írja Bártfa városának, hogy értesülése szerint Corvin János Lengyelországban sereget gyűjtött, hogy Magyarországot megtámadja. A felső részek védelmével Szapolyai Istvánt bizta meg, meghagyja azonban, hogy a város a maga védelmezéséről gondoskodjék.⁵

¹ Történelmi Tár 1891. évf. 306.

² Blagaji-oklevéltár CXCVII.

³ Történelmi Tár 1891. évf. 306. — Ezen Slouptic Ivánt a király 1495 jan. 7-én a temesvári csapatok kapitányává nevezi ki.

⁴ Történelmi Tár 1897. évf. 516.

⁵ Bártfa levéltára 3236., 3239., 3244. sz.

Itinerár. Jan. 1., 3. Bács; jan. 15., 18.: Valpóvár; febr. 8., 16.: Pozsony; márcz. 2., 10., 16., 24.: Pozsony; ápr. 13.: Pozsony; ápr. 29.: Győr; szept. 4.: Tata.

1497.

Moldvaországban. Okt. 16. Buda. A király meghagyja az erdélyi vajdának és a sókamarák ispánjának, hogy a királyi hadakat, melyek Moldvába menetelük alkalmával a szászoknak sok kárt tettek, visszajövet ne a szászok földjén, hanem a székeltek vagy a nemesek birtokain át vezessék.¹

Itinerár. Jan. 20.: Tata; febr. 1.: Pozsony (Hazai okmánytár II. 379. rubrumában tévesen mondja: Budán); febr. 24.: Prága; ápr. 2.: Prága (aug. 4-én jelenti Borsvai Benedek kir. ügyigazgató: A király már úton van és aug. 6-án valószínűleg már Magyarország határán lesz, a honnan egyenesen Buda felé fog utazni); szept. 28.: Várad; okt. 13.: Püspöki; okt. 27.: Szeged.

1498.

Törökök elleni készülődés. Jún. 9. Buda. A király levele Bártfa város tanácsának, melyben a fenyegető török veszély elhárítására 1500 forintot kér a várostól.²

1499.

a) *Osztrákok ellen. Ápr. 21.* Triest. Brasma Erasmus jelenti a milánói hercegnek, hogy Corvin János elfoglalta Székely Jakab várát, a Pettautól öt mértföldnyire lévő Ankelsteint, melyben jelentékeny kincsek voltak. Ez lesz Corvin János romlása, mondja a levélíró, mert szerinte Corvin János árulással nyerte meg a várat, minthogy Székely Jakab Brabantban van a császáruudvarán.³

¹ Székely oklevéltár III. 130.

² Bártfa levéltára 3385. sz.

³ Óváry: Oklevélkivonatok I. 851. sz.

b) *Törökök ellen. Máj. 29.* Buda. A király levele Tárcazi János máramarosi sókamaraispánhoz. A török császár hadaival közeledik és mint a kémek jelentik, vagy Belgrádot vagy Jajczát, vagy más végvárat akar ostromolni; ő tehát a fenyegető veszély ellen általános felkelést hirdetett, a miért neki is megparancsolja, hogy hadaival jöjjön Szegedre.¹

Máj. 29. Buda. A király azon hirre, hogy a szultán nagy sereggel Magyarország felé vonul és Belgrádot vagy Jajczát, vagy egyéb végvárat ostromolni akar, felhívja Pilis megyét, hogy hadait felültetvén, haladéktalanul Szegedre, a királyi táborba siessen és meghagyja egyúttal, hogy a nemesek, ha kell, fejenként is felkelni készen legyenek.²

Itinerár. Nov. 14., 23. : Pozsony.

Dr. WERTNER MÓR.

¹ Bártfa levéltára 3434. sz.

² Károlyi-oklevéltár III. 37—38.

Huszár a XVI-ik századból.